

Zespół Szkół nr 2

w Poznaniu

tekst opracowała Elżbieta Kaźmierska

Europa od 1815 do 1849 r.

1. Kongres wiedeński

a) W latach **1814-1815** obradował kongres wiedeński (zwany „tańczącym kongresem”).

Obowiązywały na nim trzy zasady:

- legitymizm – nienaruszalne prawo dynastii do tronu,
- restauracja – przywrócenie obalonej dynastii,
- równowaga sił – żadne państwo nie zdobędzie przewagi nad pozostałymi.

b) Najważniejsze postanowienia kongresu:

- Francja wraca do granic z 1792 r.
- powrót dynastii Burbonów do Francji (Ludwik XVIII)
- Belgia i Holandia połączone w Królestwo Zjednoczonych Niderlandów
- Związek Reński przekształcono w Związek Niemiecki pod przywództwem Austrii
- neutralność Szwajcarii
- podział Księstwa Warszawskiego

c) Na straży postanowień kongresu wiedeńskiego miało stać Święte Przymierze (Rosja, Prusy i Austria to „żandarmi Europy”).

2. Rewolucja przemysłowa

a) Rewolucja przemysłowa to przejście od produkcji ręcznej (w warsztatach rzemieślniczych i manufakturach) do produkcji zmechanizowanej (w fabrykach).

b) Najważniejsze wynalazki:

- Maszyna parowa – Jams Watt
- Lokomotywa – George Stephenson

c) Urbanizacja – rozrastanie się miast.

d) Powstanie nowych grup społecznych

- proletariatus – robotnicy,
- kapitaliści – właściciele fabryk, banków itd.

e) Życie proletariatus w XIX w. : niskie płace, zatrudniano dzieci, praca ok. 12 godzin dziennie, brak rent, emerytur, ubezpieczeń.

f) Z krytyką kapitalizmu wystąpili

- Socjaliści – żądali poprawy położenia robotników
- Komuniści – dążą do rewolucji i obalenia kapitalizmu (Karol Marks napisał: ”Proletariusze wszystkich krajów łączcie się!”)

3. Europa po kongresie wiedeńskim

a) Wydarzenia w latach 20. XIX w.

- 1822 - Grecja ogłasza niepodległość
- 1825 - powstanie dekabrystów w Petersburgu.

b) Wydarzenia roku 1830

- rewolucja lipcowa we Francji
– przeciwko rządowi Karola X Burbona
- Francja stała się monarchią konstytucyjną
- rewolucja belgijska - powstanie niepodległej Belgii
- powstanie listopadowe w Królestwie Polskim.

c) Wiosna Ludów 1848-49

- rewolucja lutowa we Francji
- obalenie monarchii,
- wprowadzenie republiki – prezydentem został Ludwik Napoleon Bonaparte.
- Wystąpienia przeciwko władcom Prus i Austrii.
- Nie udało się zjednoczenie Niemiec i Włoch.
- Węgrzy podjęli walkę o niepodległość (Lajos Kossuth)
- udział gen. Józefa Bema.
- Wiosna Ludów objęła ziemie polskie zaboru pruskiego i austriackiego.
- Wiosna Ludów nie objęła W. Brytanii i Rosji.

Ziemie polskie od 1815 do 1864 r.

1. Królestwo Polskie w latach 1815-30

a) Królestwo Polskie

- powstało na kongresie wiedeńskim, dlatego było zwane Kongresówką,
- królem był car rosyjski,
- car Aleksander I nadał Królestwu Polskiemu konstytucję, ale łamał jej postanowienia,
- dowódcą wojska Królestwa Polskiego został brat cara wielki książę Konstanty.

b) Rozwój kultury i gospodarki w Królestwie Polskim

- powstanie Uniwersytetu Warszawskiego
- ośrodki przemysłowe: Łódź, Zagłębie Dąbrowskie i Staropolskie.

c) W Królestwie Polskim powstała opozycja przeciwko carowi

- opozycja legalna – „kaliszanie”
- opozycja tajna:
 - Towarzystwo Patriotyczne (uwięzienie Waleriana Łukasińskiego)
 - Filomaci i Filareci (studenci)
 - Sprzysiężenie podchorążych (porucznik Piotr Wysocki)

2. Powstanie listopadowe 1830-31

a) Sytuacja międzynarodowa w 1830

- rewolucja lipcowa we Francji – koniec monarchii absolutnej Burbonów
- rewolucja belgijska – Belgia ogłasza niepodległość

b) Przebieg powstania listopadowego

- wybuch powstania **w nocy z 29 na 30 listopada 1830**
 - atak na Belweder i Arsenał w Warszawie
- sejm Kr. Pol. zdeponował cara Mikołaja I z godności króla Polski;
- wojna polsko – rosyjska w 1831
 - bitwa pod Grochowem (pod olszynką Grochowską) – gen. Józef Chłopicki,
 - bitwa pod Ostrołęką – gen. Jan Skrzynecki,
 - obrona Warszawy – gen. Józef Sowiński,

„Olszynka Grochowska” - obraz Wojciecha Kossaka.

- przyczyny klęski powstania listopadowego:
 - niezdecydowani dowódcy,
 - powstanie „szlacheckie” – bez udziału chłopów,
 - brak sojusznika w Europie.

3. Sytuacja po klęsce powstania listopadowego

a) Represje władz carskich

- zesłania na Syberię
- konfiskata majątku
- zniesienie konstytucji
- namiestnikiem Kr. Pol. gen. Iwan Paskiewicz (noc paskiewiczowska)
- zamknięcie Uniwersytetu Warszawskiego

b) Polacy na emigracji (tzw. Wielka emigracja)

- życie kulturalne
 - Adam Mickiewicz „Pan Tadeusz”
 - Juliusz Słowacki „Kordian”
 - Fryderyk Chopin – polonezy, mazurki, „Etiuda rewolucyjna”.
 - Joachim Lelewel – historyk,
- życie polityczne
 - Hotel Lambert – książę A. Czartoryski
 - Towarzystwo Demokratyczne Polskie (TDP): „wszystko dla ludu...”
 - Gromady Ludu Polskiego: likwidacja własności prywatnej.

c) W Wielkopolsce - praca organiczna

- Dezydery Chłapowski – wzorowe gospodarstwo rolne
- Karol Marcinkowski – Bazar
- Hipolit Cegielski – fabryka maszyn rolniczych.

4. Ziemie polskie w latach 1846-48

a) Wydarzenia w roku 1846

- rabacja chłopska w Galicji
 - chłopci przeciwko szlachcie
 - na czele Jakub Szela
- powstanie krakowskie
 - po klęsce Wolne Miasto Kraków przyłączono do zaboru austriackiego

b) Wiosna Ludów 1848-49

- w zaborze pruskim – wystąpienia stłumione przez Prusaków;
- w zaborze austriackim – uwłaszczono chłopów;
- gen. J. Bem naczelnym wodzem powstania na Węgrzech.

5. Powstanie styczniowe

a) Klęska Rosji w wojnie krymskiej rozbudziła w Polakach nadzieję na zmiany.

b) Sytuacja w Królestwie Polskim przed powstaniem

- manifestacje patriotyczne w Warszawie (1861);
- Aleksander Wielkopolski – zwolennik ugody z carem;
- tajna organizacja Czerwonych dążyła do powstania;
- branka – pobór do wojska rosyjskiego.

c) Przebieg powstania

- wybuch **22 stycznia 1863 r.**;
- powstańcy uwłaszczyli chłopów;
- walki partyzanckie;
- dyktatura Romualda Traugutta (powieszony przez Rosjan);
- w 1864 car uwłaszczył chłopów;

d) Skutki:

- 20 tys. zginęło, 40 tys. zesłano na Syberię,
- nasilenie rusyfikacji,
- zmiana nazwy Królestwa Polskiego na Kraj Nadwiślański.

Herb Polski, Litwy i Rusi
z powstania styczniowego (1863)

„Bitwa” - grafika autorstwa Artura
Grottgera ukazuje walkę oddziału
powstańczego.

Europa i świat po Wiośnie Ludów

1. Wojna secesyjna

- a) Powstanie USA
 - w 1776 r. ogłoszono „Deklarację niepodległości”,
 - w 1787 r. uchwalono konstytucję.
- b) Rozwój gospodarczy USA w XIX w.
 - Stany północne – przemysł,
 - Stany południowe – rolnictwo, niewolnictwo.
- c) Abolicjonizm – ruch dążący do niesienia niewolnictwa
- d) Wojna secesyjna **1861-65**
 - Prezydent **Abraham Lincoln** za zniesieniem niewolnictwa,
 - stany południowe ogłaszają secesję,
 - wojna Unii (Północy) z Konfederatami (Południem),
 - przełomowa bitwa pod Getysburgiem,
 - **13 poprawka do Konstytucji USA zniosła niewolnictwo.**
- e) Sytuacja na południu po wojnie secesyjnej
 - Ku-Klux-Klan,
 - segregacja rasowa utrzymywała się do połowy XX w.

2. Zjednoczenie Włoch

- a) Zjednoczenia Włoch dokonali: **król Sardynii (Piemontu) Wiktor Emanuel II** i republikanin **Giuseppe Garibaldi**.
- b) etapy:
 - 1859-60** – zjednoczenie większości państw włoskich,
 - 1861** – powstanie Królestwa Włoskiego,
 - 1866** – przyłączenie Wenecji,
 - 1871** – stolicą Włoch Rzym, papież do Watykanu.

3. Zjednoczenie Niemiec

- a) zjednoczenia dokonali: król Prus **Wilhelm I Hohenzollern** i jego kanclerz **Otto von Bismarck** (zjednoczenie „krwią i żelazem”)
- b) etapy:
 - 1866** - wojna prusko-austriacka, klęska Austrii pod Sadową, skutek: zmiana nazwy na Austro-Węgry;
 - 1867** – utworzenie Związku Północnoniemieckiego
 - 1870** – wojna prusko-francuska, klęska Francji pod Sedanem, cesarz Napoleon III trafił do pruskiej niewoli, Francja republiką;
 - 1871**- powstanie Cesarstwa Niemieckiego (II Rzesza)
 - Francja straciła Alzację i Lotaryngię,

4. Kolonializm

- a) Korzyści z posiadania kolonii
 - źródło surowców
 - tania siła robocza
 - rynek zbytu dla europejskich towarów
 - korzyści militarne.
- b) Wielka Brytania potęgą kolonialną, najważniejsze zamorskie posiadłości:
Kanada, Australia, Indie, Afryka od Kairu do Kapsztadu.
- d) Kolonie francuskie: Afryka Północno-Zachodnia (np. Algieria), Indochiny, Madagaskar.
- e) Dwojaka rola Europejczyków w koloniach
 - szkoły, szpitale, wynalazki np. kolej;
 - przemoc wobec miejscowej ludności.
- f) Rywalizacja o kolonie doprowadziła do wojen np.
 - wojny burskie między Wielką Brytanią a holenderskimi osadnikami na południu Afryki.

5. Wynalazki i odkrycia XIX i pocz. XX w.

Kto?	Wynalazek lub odkrycie
L. Daguerre	Fotografia (1839) zwana wtedy dagerotypią
Samuel Morse	Telegraf oparty na prostym systemie kropek i kresek (1837)
Ignacy Łukasiewicz	Lampa naftowa (1853)
Tomasz Edison	Fonograf (1877) i żarówka (1879)
Ludwik Pasteur	Szczepionka przeciw wściekliznie (pierwsze podanie 1885)
Carl Benz	Automobil (1886)
Aleksander Bell	Telefon
Karol Darwin	Twórca teorii ewolucji
Bracia Lumiere	Kinematograf, w 1895 pierwszy film „Wyjście robotników...”
Wilhelm. Roentgen	Promienie X
M. Skłodowska-Curie	Pierwiotki rad i polon, Nagroda Nobla
Bracia Wright	Samolot

Przełom XIX i XX wieku nazywano „La belle epoque” czyli piękna epoka.

Automobil

6. Przemiany polityczne i kulturowe na przełomie XIX i XX wieku

a) Ideologie:

- konserwatyzm – obrona starego porządku,
- liberalizm – nadrzędną wartością jest wolność polityczna i gospodarcza jednostki,
- socjalizm – krytyka kapitalizmu, dążenie do poprawy położenia robotników,
- komunizm – obalenie kapitalizmu na drodze rewolucji, stworzenie nowego systemu, w którym nie będzie własności prywatnej,
- nacjonalizm – dobro narodu jest wartością najwyższą,
- anarchizm – przeciwko państwu i scentralizowanej władzy.

b) Papież Leon XIII w encyklice „rerum novarum”

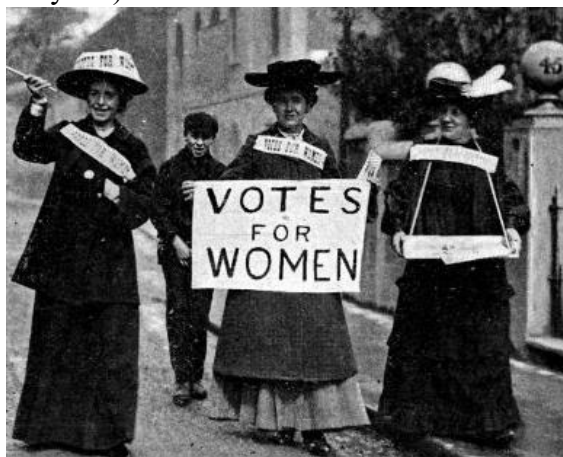
- odrzucił socjalizm i komunizm
- początek chrześcijańskiej demokracji (chadecji).

c) Kobiety walczą o emancypację i prawo wyborcze (sufrażystki).

d) Początki kultury masowej:

- prasa codzienna,
- kino (filmy)
- w 1896 w Atenach zorganizowano pierwsze nowożytne igrzyska sportowe (Pierre de Coubertin).

e) Nowy styl w malarstwie – impresjonizm.

Ziemie polskie od 1864 do 1914

1. Rusyfikacja, germanizacja i autonomia

a) Zabór rosyjski po powstaniu styczniowym

- nasilenie **rusyfikacji** po klęsce powstania styczniowego,
- j. rosyjski w szkołach i urzędach (noc apuchtinowska).

b) Zabór pruski po zjednoczeniu Niemiec (od 1871 Cesarstwo Niemieckie)

- **germanizacja**
 - j. niemiecki w szkołach i urzędach,
 - **Komisja Kolonizacyjna** – osiedlała Niemców w Wielkopolsce,
 - **Hakata** – wspierała Niemców w Wielkopolsce,
 - rugi pruskie – wysiedlenie Polaków z innych zaborów,
 - **Kulturkampf** = walka z kościołem katolickim;
- opór Polaków
 - wóz Michała Drzymały,
 - strajk dzieci we Wrześni (1901),
 - tworzenie polskich banków i spółdzielni (ks.

Piotr Wawrzyniak).

c) Zabór austriacki (Galicja)

- od 1867 autonomia
- namiestnikami Polacy
- język polski w szkołach i urzędach
- trójlojalizm – ugodowa postawa wobec zaborców w zamian za ustępstwa ekonomiczne i kulturalne.

2. Rozwój gospodarczy i kulturalny ziem polskich w II poł XIX w.

a) Rozwój gospodarczy

- Zabór pruski
 - nowoczesne rolnictwo, rozwinięty przemysł;
- zabór rosyjski
 - przemysł w Zagłębiu Staropolskim, Dąbrowskim i Łódzkim; rolnictwo zacofane;
- zabór austriacki
 - zacofane rolnictwo, brak rozwiniętego przemysłu, bieda.

b) Pozytywizm wzywał do pracy organicznej i pracy u podstaw

- Bolesław Prus - „Lalka”
- Eliza Orzeszkowa - „Nad Niemnem”

c) Kultura polska „ku pokrzepieniu serc”

- H. Sienkiewicz - „Trylogia”,
- obrazy J. Matejki,
- opera „Straszy dwór” S. Moniuszki.

d) Literatura z końca XIX i pocz. XX wieku.

- Stefan Żeromski - „Syzyfowe prace”
- Stanisław Wyspiański - „Wesele”
- Władysław Reymont - „Chłopi”

3. Pierwsze partie polityczne na ziemiach polskich

a) ruch rewolucyjny (rewolucja proletariacka z pominięciem kwestii niepodległości)

- Wielki Proletariat - Ludwik Waryński,
- SDKPiL (Socjaldemokracja Kr. Pol. i Litwy) - Róża Luksemburg i Feliks Dzierżyński

b) ruch socjalistyczny (socjalizm + niepodległość)

- PPS (Polska Partia Socjalistyczna) - Józef Piłsudski i Bolesław Limanowski

c) ruch ludowy (chłopski)

- PSL (Polskie Stronnictwo Ludowe) - Wincenty Witos

d) ruch narodowy

- ND (Narodowa Demokracja = endecja) - Roman Dmowski

4. Ziemie polskie na pocz. XX w.

a) Wojna rosyjsko-japońska 1904-5 wykazała słabość Rosji.

b) Rewolucja 1905 w Rosji

- „krwawa niedziela” w Petersburgu w 1905
- strajki i demonstracje
- car obiecuje zamiany
 - wybory do Dumy państwowej.

c) Rewolucja 1905 w Królestwie Polskim (Kongresówka pod zaborem rosyjskim)

- udział SDKPiL i PPS (endecja – nie wzięła udziału),
- strajki, demonstracje, walki z rosyjskimi żandarmami
- skutki:
 - zmniejszono rusyfikację (j. polski w szkołach prywatnych)
 - zalegalizowano działalność różnych stowarzyszeń.

d) Dwie orientacje na pocz. XX w.

- J. Piłsudski – proaustriacka
- R. Dmowski – prorosyjska

e) Powstanie organizacji niepodległościowych:

- paramilitarnych np. Związek Strzelecki w Galicji,
- sportowych np. Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”.

I wojna światowa

1. Sytuacja międzynarodowa przed I wojną światową

a) Konflikty między mocarstwami:

- kolonie,
- między Francją i Niemcami o Alzację i Lotaryngię,
- między Rosją i Austro-Węgrami o wpływy na Bałkanach.

b) Na przełomie XIX i XX w. powstanie wrogich sojuszy:

- **Trójprzymierze** (Państwa centralne): Niemcy, Austro-Węgry, Włochy (do 1915),
- **Trójporozumienie** (ententa) - Francja, Wielka Brytania, Rosja.

c) 28 czerwca 1914 r. zamach w Sarajewie na arcyksięcia Franciszka Ferdynanda.

d) 28 lipca 1914 r. Austro-Węgry wypowiedziały wojnę Serbii (na przełomie lipca i sierpnia pozostałe państwa trójprzymierza i trójporozumienia przystępują do wojny).

2. Przebieg I wojny światowej

a) w 1914 roku:

- na froncie zachodnim
 - plan Schlieffena
 - I bitwa nad Marną
 - początek wojny pozycyjnej
- na froncie wschodnim
 - bitwa pod Tannenbergiem (w Prusach Wsch.).

b) w latach 1915-16:

- na froncie zachodnim
 - wojna pozycyjna
 - w **1916** bitwa pod **Verdun** i nad Sommą,

c) w 1917 roku:

- na froncie zachodnim
 - przystąpienie USA do wojny
- na froncie wschodnim
 - wybuch rewolucji w Rosji.

d) w 1918 roku:

- na froncie wschodnim
 - 3 marca – bolszewicy podpisali z państwami centralnymi pokój brzeski;
- na froncie zachodnim
 - II bitwa nad Marną
 - rewolucja w Niemczech (legenda o ciosie w plecy)
 - abdykacja cesarza Wilhelma II
 - **11 listopada – rozejm w Compiègne.**

e) Nowe rodzaje broni: czołgi, gazy bojowe, łodzie podwodne, samoloty.

3. Rewolucje w Rosji w 1917 r.

a) Sytuacja w Rosji przed rewolucją

- niezadowolenie z rządów **cara Mikołaja II**
- klęski Rosji w I wojnie światowej
- kryzys gospodarczy.

b) **Rewolucja lutowa 1917**

- demonstracje i strajki
- abdykacja cara
- Rosja republiką

c) **Rewolucja październikowa 1917**

- **Bolszewicy z Leninem** na czele obalili Rząd Tymczasowy,
- Władzę przejęła Rada Komisarzy Ludowych,
- Zawarcie pokoju w Brześciu z Niemcami (3.03.1918).

d) Zamordowanie rodziny carskiej.

e) Wojna domowa

- Armia Czerwona (Lew Trocki) kontra „Biała armia”.

f) Krwawy terror wobec przeciwników.

W. I. Lenin

4. Polacy podczas I wojny światowej

a) Polacy wobec wojny

- J. Piłsudski – przeciw Rosji
- R. Dmowski (endecja) – przeciw Niemcom.

b) Polacy na frontach I wojny światowej.

- wielu Polaków zostało wcielonych do armii państw zaborczych,
- **Legiony Polskie**
 - powstały w Galicji - komendant **J. Piłsudski**,
 - walczyły w latach 1914-17 przeciwko Rosji,
 - rozwiązane po tzw. „kryzysie przysięgowym”.

- Komitet Narodowy Polski w Paryżu doprowadził do utworzenia **Armii Polskiej we Francji**
 - **gen. Józef Haller**,
 - „Armia Błękitna” walczyła przeciwko Niemcom.
- c) Państwa centralne zajęły ziemie Królestwa Polskiego i wydały Akt 5 listopada (1916 r.), w którym obiecały utworzenie „państwa z dziedziczną monarchią”.
- d) W **styczniu 1918** r. prezydent USA **Thomas W. Wilson** w orędziu noworocznym stwierdził: „powinno zostać stworzone niepodległe państwo polskie”.

Józef Piłsudski

Roman Dmowski

Józef Haller

5. Skutki I wojny światowej

- Śmierć milionów ludzi w wyniku
 - działań zbrojnych podczas I wojny światowej
 - epidemii grypy hiszpanki.
- Upadek dynastii Romanowów, Hohenzollernów i Habsburgów.
- Szansa dla narodów Europy Środkowo-Wschodniej na uzyskanie niepodległości. (Polska, Litwa, Łotwa, Estonia, Finlandia, Czechosłowacja ...)
- Zmiana sytuacji kobiet (zawodowej i politycznej).
- **28 czerwca 1919** podpisano główny **traktat pokojowy**, kończący I wojnę światową (zwany był **traktatem wersalskim**)
 - Decydujący głos: USA, Francja i Wielka Brytania;
 - Polskę w Wersalu reprezentowali R. Dmowski i J. I. Paderewski;
 - Traktat wersalski był niekorzystny dla Niemiec.